

УДК 82.091

Стаття надійшла до редакції [Article received] – 22.01.2021 р.

Фінансування [Financing] – самофінансування [self-financing]

Перевірено на плагіат [Checked for plagiarism] – 25.01.2021 р.

Оригінальність тексту [The originality of the text] – 96 %

<http://doi.org/10.17721/2663-6530.2021.39.06>

ТОПОС В'ЯЗНИЦІ ЯК ГОЛОВНИЙ ТРОП РОМАНУ МАРГАРЕТ ЕЛЕОНОР ЕТВУД «ВІДЬОМСЬКЕ СІМ'Я»

Даріна В'ячеславівна Чмут (м. Київ, Україна)

mega.dock322@gmail.com

студентка Інституту філології

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

(Міністерство освіти і науки України)

01601, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14

Науковий керівник

Тетяна Василівна Михед (м. Київ, Україна)

t.mykhed@gmail.com

доктор філологічних наук, професор кафедри зарубіжної літератури

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

(Міністерство освіти і науки України)

01601, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14

Стаття присвячена аналізу роману М. Етвуд «Відьомське сім'я», що переносить ситуацію та проблематику шекспірівської «Бурі» в сучасне середовище. Авторка буквализує метафоричні смисли, закладені великим бардом, одночасно закладаючи власні метафори для створення дворівневості тексту. Зроблена спроба дослідити специфіку використання авторкою топосу в'язниці як літературного тропу для звернення суспільної уваги до наявних проблем пенітенціарної системи, та оприлюднення ролі театру в процесі підготовки засуджених злочинців до повернення в соціум та їх вдалої інтеграції. Етвуд використовує в своїй роботі різні типи ув'язнення та обмеження волі, що вдало корелює з дослідженнями Фуко в галузі контролю і нагляду, а також його гетеротопологією. Акцентування на психологічному стані героя дає змогу розглядати проблему крізь призму теорії Д. Морана про карцеральний простір.

(Актуальні питання літературознавства [Aktual'ni pytannja literaturoznavstva])

Топос в'язниці як головний троп роману Маргарет Елеонор Етвуд «Відьомське сім'я» (Українською)

[Tопos v'jaznyci jak holovnyj trop romanu Margaret Eleonor Etvud «Vid'oms'ke sim'ja»]

© Чмут Д. В. [Chmut D. V.], mega.dock322@gmail.com, Михед Т. В. [Myhed T. V.], t.mykhed@gmail.com

Особистий внесок полягає в розкритті ролі психологічного аспекту в літературознавчому аналізі роману Маргарет Етвуд «Відьомське сім'я» в контексті фуковіанської теорії походження інституту ув'язнення.

Ключові слова: Етвуд, топос, в'язниця, Фуко, Паноптикон.

MARGARET ELEANOR ATWOOD: THE PRISON TOPOS AS THE MAIN PATH OF HER NOVEL "HAG-SEED"

Darina V. Chmut (Kyiv, Ukraine)

mega.dock322@gmail.com

Institute of philology student

Taras Shevchenko National University of Kyiv

(Ministry of Education and Science of Ukraine)

14 Taras Shevchenko Blvd., Kyiv, Ukraine, 01601

The supervisor

Tetyana V. Mykhed (Kyiv, Ukraine)

t.mykhed@gmail.com

Doctor of Philology, professor at Foreign Literature Department

Taras Shevchenko National University of Kyiv

(Ministry of Education and Science of Ukraine)

14 Taras Shevchenko Blvd., Kyiv, Ukraine, 01601

The article is devoted to the analysis of M. Atwood's novel "Hag-Seed", which transfers the situation and issues of Shakespeare's "The Tempest" to the modern environment. The author literalizes the metaphorical meanings invested by the great bard, at the same time attaching her own metaphors to create a two-level text. An attempt is made to investigate the specifics of the author's use of the prison topos as a literary path to draw public attention to the existing problems of the penitentiary system, and to promulgate the role of theater in preparing convicted criminals to return to society and their successful integration. Atwood uses different types of imprisonment and restraint in her work, which correlates with Foucault's research in the field of control and supervision, as well as his heterotopology. Also, the emphasis on the psychological state of the hero makes it possible to consider the problem through the prism of D. Moran's theory of carceral space.

(Current issues in literary studies [Aktual'ni pytannja literaturoznavstva])

Margaret Eleanor Atwood: the Prison Topos as the Main Path of her Novel "Hag-Seed" (in Ukrainian)

[Topos v'jaznyci jak holovnyj trop romanu Margaret Eleonor Etvud «Vid'oms'ke sim'ja»]

© Chmut D. V. [Chmut D. V.], mega.dock322@gmail.com, Mykhed T. V. [Myhed T. V.], t.mykhed@gmail.com

Personal contribution is to disclose the role of psychological aspect of literary analysis of Margaret Atwood's "Hag-Seed" through Foucault's theory of the origin of imprisonment as an institution.

Key words: Atwood, topos, prison, Foucault, Panopticon.

Вільям Шекспір, творчість якого Г. Блум вважає осердям західної культури, вже пів тисячоліття привертає увагу як знавців літератури, так і читацького загалу по всьому світові. Великий драматург, адресуючись до своїх сучасників, звертався до вічних, універсальних, зрозумілих усім тем і мотивів – життя та смерть, кривда і правда, кохання і ненависть, зрада і помста, – і саме через це його твори продовжують жити в оригінальному вигляді та в численних інтерпретаціях. Одна з таких нещодавніх інтерпретацій належить Маргарет Етвуд (Margaret Eleanor Atwood, 1939 р. н.), – видатній канадській письменниці, поетесі та літературознавиці, відомій і своєю активною громадянською позицією. Її роман «Відьомське сім'я» (Hag-Seed, 2016), який британська The Sunday Times називає «тріумфальним», презентує виключно новий погляд на шекспірівську «Бурю». Маргарет Етвуд переосмислює центральну у п'єсі Шекспіра проблему помсти, розглядаючи її в дискурсі «сплати боргу», що стає виразно очевидним завдяки зміні сеттінгу і, головне, локусу дії, що постає реальною в'язницею – на противагу метафоричній у «Бурі».

У своїй роботі ми спираємося на праці наступних авторів: М. Фуко, з його дослідженням категорії покарання і нагляду, а також в'язниці як гетеротопічного простору та біополітики; Дж. Х. Сарнескі, Е. Р. Курціуса, К. Харкера, який досліджує поняття морального боргу крізь призму постколоніальних студій, а також Д. Морана, котрий категоризує карцеральні час і простір.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що роман Маргарет Етвуд «Відьомське сім'я», піднімаючи важливі питання про можливість саморозвитку в'язнів, достовірно й переконливо інформує про специфічні реалії життя світу за ґратами, нехай і у просторі вигаданої в'язниці. Численні волонтерські програми, такі як Shakespeare Behind the Bars, Shakespeare in Prison Network та Shakespeare Prison Project, уже десятки років інвестують у майбутню соціальну інтеграцію ув'язнених, відчутно знижуючи відсоток рецидивів серед колишніх злочинців.

(Актуальні питання літературознавства [Aktual'ni pytan'ja literaturoznavstva])

Топос в'язниці як головний троп роману Маргарет Елеонор Етвуд «Відьомське сім'я» (Українською)

[Topos v'jaznyci jak holovnyj trop romanu Margaret Eleonor Etvud «Vid'oms'ke sim'ja»]

© Чмут Д. В. [Chmut D. V.], mega.doc322@gmail.com, Мухед Т. В. [Myhed T. V.], t.mykhed@gmail.com

Наукова новизна полягає в поєднанні літературознавчого та психологічного підходів до аналізу **об'єкту** дослідження, яким слугує роман М. Етвуд «Відьомське сім'я», що дає змогу детальніше розглянути оригінальність авторського задуму.

Особистий внесок полягає в розкритті ролі психологічного аспекту в літературознавчому аналізі роману Маргарет Етвуд «Відьомське сім'я» в контексті фуковіанської теорії походження інституту ув'язнення.

Метою розвідки є потрактування глибинних сенсів **предмету** дослідження – топосу в'язниці як літературного тропу – та розкриття всіх рівнів його інтерпретації.

За визначенням у «Літературознавчій енциклопедії», термін топос вживають для позначення «певного образу чи стилістичного кліше», що в літературі сприймається як «стале поєднання мотивів» [1, с. 489]. Е. Р. Курціус вважав топос чимось анонімним, поза особистісним, що виражається у мимовільній ремінісценції, і тому оригінальність авторського узусу виявляється ілюзорною. Враховуючи, що нашим завданням є дослідження топіки топосу в'язниці у романі, варто звернути увагу на сам інститут ув'язнення та його історію. Мішель Фуко в «Народженні біополітики» [3, с. 40] зауважує, що причиною створення цього інституту виступає жага людини керувати, що породжує численні процедури контролю та стримування, які становлять заміну і протизавагу свободам. Як правило, жага владарювання породжує дисциплінарні техніки, що дозволяють контролювати життя людини і обмежувати її волю. Однією з таких технік, що забезпечують повний контроль, як фізичний так і психологічний, є відомий Паноптикон Джеремі Бентама. Показово, що задум Паноптикону передбачав не лише покарання винятково злочинців, тобто мислився не як в'язниця, але універсальний заклад, в якому можна було б утримувати під тотальним контролем в'язнів, лікувати (радіше досліджувати) хворих чи навчати дітей. Паноптикон можна розглядати як проект ідеального тоталітарного суспільства, де кожна людина поводить себе так, наче перебуває під постійним наглядом, бо переконана, що так воно і є, будь-якої миті. Цей ефект будується на тому, що людина бачить місце, де має бути наглядач, але не бачить, є він там чи ні, тож апріорі вважає, що нагляд ведеться. Ідеальною цю систему можна назвати тому, що вона продовжить працювати і за умови повної відсутності спостереження і наглядача, вона

(Current issues in literary studies [Aktual'ni pytannja literaturoznavstva])

Margaret Eleanor Atwood: the Prison Topos as the Main Path of her Novel "Hag-Seed" (in Ukrainian)

[Topos v'jaznyci jak holovnyj trop romanu Margaret Eleonor Etvud «Vid'oms'ke sim'ja»]

© Chmut D. V. [Chmut D. V.], mega.dock322@gmail.com, Mykhed T. V. [Myhed T. V.], t.mykhed@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

виходить на рівень релігії, люди починають сприймати можливість як факт, вірити в те, чого вони не бачать. Тож тут ми виходимо на зовсім інший рівень розуміння в'язниці, не фізичний, а ментальний. Якщо фізична в'язниця утримує людину у «зачиненій кімнаті», то які обмеження має в'язниця психологічна? Домінік Моран стверджує, що сприйняття ув'язненої людини зводить час і простір в одну нероздільну категорію – «Time Space». Спираючись на емпіричні дослідження в рамках кримінології та тюремної соціології, науковець стверджує, що в карцеральному часі минуле, теперішнє та майбутнє виступають як окремі «зараз», що настають по чергово, і тому ув'язнений опиняється в ситуації, де час змінюється, а простір залишається фіксованим [7]. Попри те, що час і простір, теоретично, зливаються в свідомості в'язня, саме в них і криється найбільша різниця між в'язницею фізичною і ментальною. Якщо фізично ув'язнений продовжує свій рух у часі, перебуваючи у фіксованому просторі, то ув'язнений ментально, попри зміну простору, ніби застигає у часі. Причиною для такого «застигання» може бути образа, незавершений гештальт чи жага помсти, одним словом – заборгованість.

Крістофер Харкер називає заборгованість особливим типом топологічних зв'язків, що обплутаний топологічним просторами для створення нових заборгованостей. Тобто, він наголошує на тому, що борг – це теперішнє споживання за рахунок майбутньої праці, бо теперішнє перебування в цьому просторі приводить до майбутнього боргу, що робить заборгованість циклічним явищем [6]. Маргарет Етвуд так визначила поняття борг у своєму інтерв'ю журналу Maclean's: «It's about owing and being owned ... You can exchange good deeds, you can exchange revenge, you can exchange murders». Авторка говорить, що людям необхідно вірити в те, що, рано чи пізно, всім доведеться платити за свої вчинки, чи то є карма, чи воля богів, але серце «боржника» обов'язково буде важчим за пір'їну, і тому розплата неunikна. Фелікс, протагоніст роману «Відьомське сім'я», не сподівається на долю, а бере помсту в свої руки, так само як це робить Просперо із Шекспірової «Бурі». Та чи можна вважати це лише помстою? До яких наслідків вона приводить? Плани Просперо і Фелікса, в першу чергу, звільняють їх із в'язниці. Обидва персонажі ув'язнені, але Просперо – фізично, на острові, завдяки Антонію і Алонсо, а Фелікс – ментально, він так жадає помсти, що не може жити далі. Помста Просперо направлена на майбутнє, він прораховує всі ходи і не бажає нікому

(Актуальні питання літературознавства [Aktual'ni pytan'ja literaturoznavstva])

Топос в'язниці як головний троп роману Маргарет Елеонор Етвуд «Відьомське сім'я» (Українською)

[Tupos v'jaznyci jak holovnyj trop romanu Margaret Eleonor Etvud «Vid'oms'ke sim'ja»]

© Чмут Д. В. [Chmut D. V.], mega.dock322@gmail.com, Мухед Т. В. [Myhed T. V.], t.mykhed@gmail.com

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

зла, його мета – щоби «борг» був сплачений. Він знає, що не зможе просто так повернутися до Мілану – йому потрібне народне визнання і гарантія того, що історія з узурпацією влади і вигнанням не повториться. Просперо розуміє, що ідеальною формою гарантії його безпеки є династичний шлюб, який він має облаштувати, використавши Міранду. Але якщо Неаполітанський король тиранічно віддав доньку заміж, керуючись винятково державними інтересами, то Просперо, ховаючи свою патріархальну владу і далекоглядні державницькі наміри, постає турботливим батьком, створюючи сприятливі для зустрічі Міранди і принца Фердинанда обставини. А далі вони буцімто природно і водночас під його наглядом і контролем, у його острівному паноптиконі, закохуються одне в одного. Тобто, підсумовуючи, можемо сказати, що дії Просперо з «виплати боргу» направлені на нормалізацію його довкілля. У романі Етвуд літературний двійник Просперо, Фелікс, дивиться на ситуацію з іншої точки зору, він прагне не лише повернути свою посаду, але і змусити страждати ворогів. Тому його помста не направлена на майбутнє, адже майбутнього в нього немає. Його померла донька – це його ментальна в'язниця, вона – сенс його життя, і він залишатиметься ув'язненим доки не відпустить її. Спогади про Міранду стали стінами його тюрми, а провина – колючим дротом. Фелікс потрапляє до «в'язниці» задовго до свого звільнення. Після смерті доньки він ставить «Бурю», бо у Шекспіра утрачені доньки повертаються, то чому б не повернутися і Міранді? Фелікс тікає у світ театру, де зберігається ілюзія на повернення блудної дитини, і цей ескапізм стає його подвійною в'язницею і його покаранням. Він залишається ув'язненим доки не усвідомлює результат, а головне, причини своїх вчинків, лише це уможлиблює зміну поведінкової моделі та успішне подолання кризової ситуації.

За Мішелем Фуко, сучасна система покарань направлена на душу і судить душу, він навіть виводить постулат, що душа – в'язниця тіла. А от покарання в минулі століття стосувалося здебільшого тіла (катування, відрубання кінцівок, публічні страти) [2]. Просперо намагався спілкуватися з Калібаном мовою душі, а коли зрозумів, що це неможливо, оволодів мовою тіла, а точніше, тілесних покарань. Калібан – дикун, виродок, що не має прекрасної душі, син відьми Сікоракси, тож, відповідно, «відьомське сім'я». Виходячи з цього, природно постає запитання: чому в романі Маргарет Етвуд

(Current issues in literary studies [Aktual'ni pytannja literaturoznavstva])

Margaret Eleanor Atwood: the Prison Topos as the Main Path of her Novel "Hag-Seed" (in Ukrainian)

[Topos v'jaznyci jak holovnyj trop romanu Margaret Eleonor Etvud «Vid'oms'ke sim'ja»]

© Chmut D. V. [Chmut D. V.], mega.dock322@gmail.com, Mykhed T. V. [Myhed T. V.], t.mykhed@gmail.com

не лише один Каліббан, але всі персонажі в'язні – «відьомське сім'я»? Чи можна виростити хорошу рослину із зіпсованого зерна? І чому ми вважаємо це зерно зіпсутим? У Шекспіра все зрозуміло, якщо брати до уваги час написання твору: Сікоракса – зла відьма, про що свідчить її ставлення до Аріеля, але чому ми вважаємо в'язнів роману Етвуд від початку зіпсутими? Якщо Шекспір репрезентує старі часи (часи тілесних покарань), то логічно припустити, що в'язниця М. Етвуд апелює до внутрішнього світу в'язня, до його душі. З цією метою письменниця вводить у простір в'язниці «свого Просперо», Фелікса, котрий використовує в'язнів для досягнення своєї мети так само, як Просперо використовує Калібана, Аріеля та інших духів. Але при цьому, на відміну від Просперо, Фелікс і допомагає в'язням, бо кожен із них, окрім спільної в'язниці (фізичний простір), перебуває ще й в індивідуальній – ментальній (простір метафоричний). Залучаючи в'язнів до участі в п'єсах Шекспіра, Фелікс поступово позбавляє їх від застарілих стереотипів та комплексів меншовартості і провини, які формує в свідомості перебування у тюрмі. Коли закінчиться термін ув'язнення, в'язні матимуть змогу почати нове життя – в цьому їх переконує не так Фелікс, як їхній особистий досвід рецепції, апропріації та інтерпретації уроків Шекспіра.

На відміну від Просперо, Фелікс сам створює свою в'язницю. Можливо, він просто намагається врівноважити психічне і фізичне, прагне, щоб його дім відповідав внутрішньому стражданню і робить це вкрай драматично: «By choosing this shack and the privations that would come with it, he would of course besulking. He'd be hairdressing himself, playing the flagellant, the hermit. *Watch me suffer*. He recognized his own act, an act with no audience but himself. It was childish. This self-willed moping. He was not being grown-up» [4, с. 31-32]. І в цьому, створеному ним паноптиконі, завжди присутній невсипущий наглядач – це фотографія Міранди, що ніколи не подорослішає і так і залишиться у срібній рамці: «And now she would have to stay locked behind the glass, because, with the distraction of his *Tempest*, the new Miranda – the Miranda he'd been intending to create, or possibly to resurrect – was dead in the water» [4, с. 32-33].

Фелікс з усіх сил намагається звільнитися, відволіктися і забути про ту травму, що не дає йому жити. Він старанно працює над тим, щоб зробити зі своєї нори затишний дім, з чисто терапевтичною метою. Коли цього виявляється замало, він поринає у казки, такі собі утопії, в яких все яскраво і

(Актуальні питання літературознавства [Aktual'ni pytannja literaturoznavstva])

Топос в'язниці як головний троп роману Маргарет Елеонор Етвуд «Відьомське сім'я» (Українською)

[Tupos v'jaznyci jak holovnyj trop romanu Margaret Eleonor Etvud «Vid'oms'ke sim'ja»]

© Чмут Д. В. [Chmut D. V.], mega.dock322@gmail.com, Мухед Т. В. [Myhed T. V.], t.mykhed@gmail.com

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

сонячно, і, що найголовніше, завжди щасливий фінал: «Girls left for dead in glass coffins or four-poster beds, then brought miraculously back to life by the touch of love: that was what he longed for» [4, с. 39]. На деякий час він забуває про свою доньку, але з настанням вечора, коли єдина слабка лампа не стільки освітлює, скільки створює тіні в його холодній печері, він згадує, і травма знову починає боліти. Йому вдається звільнитися лише на короткий час, потім стіни його в'язниці знову оточують його. Коли Феліксові стає так погано, що в нього з'являються думки про суїцид, він вирішує, що йому необхідно знайти мету, що змусить жити далі і звільнить його. Тому він означає собі дві цілі: поставити «Бурю», щоб оживити Міранду, і помститися тим, хто його скривдив. Це і є його шлях на волю, єдиний шанс, знову почати жити. Він так любить свою доньку, що пам'ять про неї змушує його йти за сценарієм «Бурі»: «No harm: // I have done nothing, but in care of thee // (Of thee my dear one, thee my daughter), who // Art ignorant of what thou art, nought knowing // Of whence I am, nor that I am more better // Than Prospero, master of a full poor cell, // And thy no greater father» [8]. Обидва батька хочуть найкращого для своїх дочок, от тільки Феліксова Міранда мертва, і якби він не намагався її воскресити і якби не вірив у те, що вона поруч, це неможливо, і десь глибоко у підсвідомості він розуміє це, тому й фокусується на помсті, в той час як Просперо, все ж ставить на перше місце майбутній добробут своєї Міранди.

У маленькій темній клітці, в яку запроторив себе Фелікс, з часом з'являється ще й символічний «кат»— його впевненість в тому, що Міранда жива. Все починається з простого оплакування, він думає про неї, рахує, скільки б їй було років, якби вона не померла, уявляє, як би вона виглядала. Це проста акторська гра, але, з часом, вона переростає в абсолютну впевненість. Міранда тут, і він це знає, просто вона невидима, точніше, бачить її тільки він, але інші докази йому і не потрібні. Коли він, нарешті, досягає своєї мети, ставить «Бурю» та мстить ворогам, він не думає, що звільнився сам, ні, він звільняє Міранду, що весь час була біля нього, допомагала йому і підтримувала. Він звільниться, звільнюючи її, він навіть почує, як вона попросить його її відпустити. Легше перетнути кордони в'язниці реальної, ніж тої, що збудована в голові із думок та переживань, тому що стіни тієї ж Флетчерівської колонії можна побачити, доторкнутися до них, відчутти їх на запах, а ментальна в'язниця невидима, і діагностувати її самому собі – річ

(Current issues in literary studies [Aktual'ni pytannja literaturoznavstva])

Margaret Eleanor Atwood: the Prison Topos as the Main Path of her Novel "Hag-Seed" (in Ukrainian)

[Topos v'jaznyci jak holovnyj trop romanu Margaret Eleonor Etvud «Vid'oms'ke sim'ja»]

© Chmut D. V. [Chmut D. V.], mega.dock322@gmail.com, Mykhed T. V. [Myhed T. V.], t.mykhed@gmail.com

вкрай складна, майже неможлива. Саме тому Фелікс і не усвідомлює, що його стримує, і саме тому не може звільнити себе; він просто не знає, що він – в'язень.

Коли Фелікс потрапляє до реальної в'язниці, то стикається з проблемою подвійного ув'язнення. Кожен із його нових учнів обмежений не лише бетоном та колючим дротом, а ще й комплексами та духовними травмами. Літературний курс не просто допомагає їм стати більш освіченими чи вивчити правила етикету, він лікує їх. Курс, що веде Фелікс, можна назвати лікувальним, така собі терапевтична драматургія. Його «актори» не лише грають ролі на сцені, вони повністю занурюються в життєві історії та характери своїх персонажів. Вони детально обговорюють мотивацію кожного вчинку і значення кожної фрази: вони проживають ті життя на сцені. Театр для лікування – це не новина, ще в Античності театр слугував своєрідною психотерапією. Якщо пересічні глядачі глибоко переживали катарсис, то важко навіть уявити, який рівень морального очищення проходили самі актори. В романі М. Етвуд це саме так, для Фелікса в'язні – актори, і він називає їх так не для себе, а для них, бо хоче допомогти їм якомога краще перевтілитися спочатку в акторів, а потім і в персонажів, щоби п'єса стала для них не умовною грою, але ілюзією справжнього життя: «It conjures up demons in order to exorcise them» [4, с. 79]. Переживання емоцій на сцені – помста, зрада, дружба, кохання – дозволяє в'язням позбутися власного тягара, що не дає їм жити в соціумі, і змушує раз у раз повертатися до в'язниці. «Watching the many faces watching their own faces as they pretended to be someone else – Felix found that strangely moving. For once in their lives, they loved themselves» [4, с. 58]. Їх справжньою в'язницею є їхнє минуле, що не дало їм можливості любити себе. Все починається з цієї любові, людина, яка не любить себе, не здатна любити інших. Їхня в'язниця – це їхня обмеженість, їхній світ замкнутий і не мав виходу задовго до того, як вони потрапили за ґрати. Деякі з них не вміють читати і писати, то яка ще доля на них чекала? Але в романі Етвуд в'язниця – це не лише місце позбавлення волі, це школа життя, що дає можливість насправді змінитися, звільнитися передусім морально, а вже потім, коли настане час, покинути і фізичні кордони колонії. Навіть той єдиний факт, що курс Фелікса з театрального мистецтва вони обирають самостійно, він не є обов'язковим для відвідування, це одна з небагатьох можливостей вияву своєї волі і свого вільного вибору за ґратами, це

(Актуальні питання літературознавства [Aktual'ni pytannja literaturoznavstva])

Топос в'язниці як головний троп роману Маргарет Елеонор Етвуд «Відьомське сім'я» (Українською)

[Tupos v'jaznyci jak holovnyj trop romanu Margaret Eleonor Etvud «Vid'oms'ke sim'ja»]

© Чмут Д. В. [Chmut D. V.], mega.dock322@gmail.com, Мухед Т. В. [Myhed T. V.], t.mykhed@gmail.com

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://semantics.knu.ua/index.php/prblmsemantics>

вже дає їм певну свободу і надію на нормальне життя. Ця в'язниця наче дарує другий шанс на нове життя, можливості до розвитку, виховання, вдосконалення, самоідентифікації та навіть можливість повірити в себе та віднайти впевненість у собі. Для Фелікса в'язниця взагалі стає чи не єдиним місцем, де він міг реалізувати свій план помсти, лише тут він, як це не парадоксально, мав більше влади, ніж його вороги. Тут фізична в'язниця виступає єдиним шансом на звільнення, тому що найгірші в'язниці ті, що будуємо ми самі, а зруйнувати їх можна лише словами: «It's the words that should concern you, he thinks at them. That's the real danger. Words don't show up on scanners» [4, с. 75].

Зі слів Фелікса ми дізнаємося, що в'язниця – це місце примусового позбавлення волі, але ментальна в'язниця завжди самоспровокована, майже добровільна, то чи можна, в такому випадку, вважати в'язницю в'язницею? Можливо, багато залежить від тюремника, того, хто не дає вийти на волю. У випадку з Феліксом він сам собі тюремник і кат. Він постійно вигадує нові способи завдати собі болю: оселяється у непридатному для життя будиночку, що більше нагадує нору, постійно думає про Міранду, невтомно і пильно слідкує за кар'єрними успіхами ворогів. Він – людина театру, діє в умовах певних декорацій, тому його покарання абсолютне, бо він навіть рушник замінити не може, адже новий гарний рушник порушить аскетичну гармонію його камери. Фелікс, так само як і Просперо, виступає головним наглядцем, різниця лише в тому, що прототип ув'язнює інших, а сучасний театральний діяч – самого себе.

Підсумовуючи, варто сказати, що Шекспірова «Буря» та роман Маргарет Етвуд «Відьомське сім'я» насправді розповідають не про в'язниці, але про звільнення з них. В обох випадках ключем від клітки виявляється прекрасне – мистецтво, кохання, прощення, надія. Тож, можна сказати, що нашу волю обмежує негатив – жага помсти, гнів, образа, біль – і єдиний спосіб звільнитися – це відпустити. Прощення – найпотужніший інструмент для звільнення, про це говорить шекспірівський Просперо, у фіналі звертаючись до глядачів із проханням пробачити його і відпустити, щоби він не залишався в'язнем власної п'єси. Найстрашніша в'язниця – це відсутність потенціалу, неможливість чогось досягти, і саме тому реальна літературна програма з

(Current issues in literary studies [Aktual'ni pytannja literaturoznavstva])

Margaret Eleanor Atwood: the Prison Topos as the Main Path of her Novel "Hag-Seed" (in Ukrainian)

[Topos v'jaznyci jak holovnyj trop romanu Margaret Eleonor Etvud «Vid'oms'ke sim'ja»]

© Chmut D. V. [Chmut D. V.], mega.dock322@gmail.com, Mykhed T. V. [Myhed T. V.], t.mykhed@gmail.com

промоції творчості Шекспіра за ґратами така важлива, вона звільняє людей, дає їм надію на майбутнє. Саме про це роман Маргарет Етвуд.

Література:

1. Ковалів, Ю. І. *Літературознавча енциклопедія: у 2-х т., т. 2: М-Я* (Київ: Академія, 2007), 214.
2. Фуко, М. *Надзирать и наказывать: рождение тюрьмы*, пер. В. Наумов, ред. И. Борисова (Москва: Ad Marginem, 1999), 480.
3. Фуко, М. *Рождение биополитики* (Санкт-Петербург: Наука, 2010), 448.
4. Atwood, Margaret. *Hag-Seed: William Shakespeare's The Tempest Retold: A Novel* (London: Vintage, 2016), 293.
5. Harker, Christopher. "Debt space: topologies, ecologies and Ramallah, Palestine." *Environment and Planning D: Society and Space* 35.4 (2017): 600-619.
6. «In conversation with Margaret Atwood: on 'Hag-Seed' and Shakespeare» [Interview with Brian Bethune]. *Maclean's* (October 7, 2016), <https://www.macleans.ca/culture/books/margaret-atwood-recasts-the-tempest-inside-a-prison/>
7. Moran, Dominique. "'Doing time' in carceral space: Timespace and carceral geography." *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography* 94.4 (2012): 305-316.
8. Shakespeare, William. *The Tempest*, <http://shakespeare.mit.edu/tempest/full.html>

References:

1. Kovaliv, Ju. I. *Literaturoznavača encyklopedija: u 2-h t., t. 2: M-Ja* (Kyiv: Akademija, 2007), 214.
2. Fuko, M. *Nadzirat' i nakazyvat': rozhdenie tjur'my*, per. V. Naumov, red. I. Borisova (Moskva: Ad Marginem, 1999), 480.
3. Fuko, M. *Rozhdenie biopolitiki* (Sankt-Peterburg: Nauka, 2010), 448.
4. Atwood, Margaret. *Hag-Seed: William Shakespeare's The Tempest Retold: A Novel* (London: Vintage, 2016), 293.
5. Harker, Christopher. "Debt space: topologies, ecologies and Ramallah, Palestine." *Environment and Planning D: Society and Space* 35.4 (2017): 600-619.
6. «In conversation with Margaret Atwood: on 'Hag-Seed' and Shakespeare» [Interview with Brian Bethune]. *Maclean's* (October 7, 2016), <https://www.macleans.ca/culture/books/margaret-atwood-recasts-the-tempest-inside-a-prison/>
7. Moran, Dominique. "'Doing time' in carceral space: Timespace and carceral geography." *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography* 94.4 (2012): 305-316.
8. Shakespeare, William. *The Tempest*, <http://shakespeare.mit.edu/tempest/full.html>

(Актуальні питання літературознавства [Aktual'ni pytannja literaturoznavstva])

Топос в'язниці як головний троп роману Маргарет Елеонор Етвуд «Відьомське сім'я» (Українською)

[Tupos v'jaznyci jak holovnyj trop romanu Margaret Eleonor Etvud «Vid'oms'ke sim'ja»]

© Чмут Д. В. [Chmut D. V.], mega.dock322@gmail.com, Мухед Т. В. [Myhed T. V.], t.mykhed@gmail.com